

Yunanlılar , İtalyanların Söke'yi terk ettikleri gün yani, 21 Nisan 1922 Cuma günü geldiler, 5 Eylül 1922 Salı akşam Didim'den, Güllübahçe Piryen harabelerinin bulunduğu kale tepe den, Söke'den Tırha, Davutlar, Güzelçamlı ve Kuşadası'ndan dağ lardan kaçtıkları zamana kadar, Söke'de (4 ay, 11 gün) kaldılar.

İşgal ettikleri diğer yerlerde yaptıkları gibi, burada da Türk evlerine silah aramak bahanesiyle giren Yunanlılar, değerli eşya, para ve yiyecek maddelerini yağmaladılar. Köylünün tahıllarını, hayvanlarını gasp ettiler. Özellikle köylerde birçok kişiyi öldüren Yunanlılar, ölüleri bostan kuyularına ve Menderes Nehri'ne attılar. Kadın ve kızlara tecavüz ettiler.

Ateşe Kitaplığı İstiklal 152 numarasında kayıtlı "Yunanlıların Yeni İşgal Ettikleri Söke ve Havalisinde Yunan Askerlerinin Vahşeti" adlı 93 sayfalık kitapta öldürme, gasp ve ırza tecavüz olayları hakkında geniş açıklamalar bulunmaktadır.

KAYNAK:

Em. Korg. Hüseyin Işık, Türk-Yunan İlişkileri, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayını, Ankara 1986, s. 377-394

Doç. Dr. Mesut Çapa

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ, Sayı 29, Cilt: X, Temmuz 1994

İşgalden kaçan göçmenlerle ilgili bir çok anı ve belgeye rastlamak mümkündür. Nazilli Kuva-yı Milliye Komutanlığının ilk sekreteri olan Cevat Sökmensüer, Söke'nin işgali üzerine halkın nasıl göç ettiğini şöyle anlatmaktadır:

“Gece saat 4 olmuştu ki, Yunanlıların Söke'ye girmek üzere olduğu duyulmuştu. Halk paniğe uğramış, battaniyesini ve hafif tertip eşyasını sırtına vuran Menderes nehrinin kenarına dolmuş ve karşıya canlarını atmaya çalışıyordu. Bütün gece 20 kişilik sal 40'ar kişiyi ayakta balık istifi alıp karşıya geçirirken itişme neticesi geceleyin altı kadın ve çocuğun Menderes nehrine düştüğü duyuldu.... Yollar Söke ve Kuşadası halkı ile dolu idi. Menderes kenarında ele geçirdikleri halkın içinde evvelce Rumlarca kara deftere alınmış olan zenginlerle gençler, bilhassa Söke Türk Ocağına mensup olanlardan, yakaladıkları bir-iki tanesini anne ve babalarının gözleri önünde şehit ettiklerini, Koçarlı'da öğrendik. Bu hicretten istifade eden Rum eşkıyaları yanlarına daha bir çok yardımcı da alarak, Menderes sahilini takiben denize kadar, etrafa ateş saçıyor ve halkımızı kırıp geçiriyordu. Diğer taraftan hicret eden memurlar Koçarlı'ya kaçıyordu.”

Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Sebep ve Bazı İstisnaları

Yrd. Doç. Dr. Hikmet ÖksüzT.C. Başbakanlık
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ "Söke hakkında Dr. Perikli Efendi Hk."

Askerî Nedenlerle İstisna Edilenler : Bunlar, Kurtuluş Savaşı yıllarında insanî ve askerî yardımı görülenlerdir.

1921 yılında Söke'de25 Yunanlılar tarafından Türklere yapılan mezalim ve feci uygulamalara engel olarak bir çok halkı kurtaran; Boran Na-hiyesi'nde yerli Rumlar tarafından çıkarılan isyanı, Türk jandarma karakollarına yapılacak saldırıları ve kuşatma altına giren Türk birliklerinin imhasını haber vermek suretiyle etkisiz hale getiren; ayrıca Denizli'de Üçüncü Süvari Fırkası Kumandanı İbrahim Bey'in nezdinde Hükümet lehine casusluk yapan Türkiye vatandaşı Rum asıllı Konstantin Portil oğlu Dimitri'nin Dahiliye Vekâleti ve Emniyet Genel Müdürlüğünün teklifleri üzerine mübadeleden istisna edilmesi 17.12.1924 tarihinde Hükümet tarafından kabul edilmiştir26.

Yine Söke'de Yunan işgali sırasında göç edemeyerek burada kalan Müslüman halkı bir Amerikan şirketinin fabrikasında toplayarak katliamdan kurtaran ve Yunanlıların geri çekilişleri esnasında kasabayı yakıp Müslüman halkı katletmek girişimlerinde halkı aynı fabrikaya toplayarak kurtaran Sökeli Doktor Perikli Efendi'nin mübadeleden istisnası, Aydın Vilayetinin bildirimi, Dahiliye Vekâleti ve Emniyet Genel Müdürlüğünün teklifi üzerine 17.12.1924 ve 1277 sayılı kararname ile kabul edilmiştir27. Bu kararnameye yapılan bir ekle vermiş olduğu hizmetlerden dolayı hukukçu Bodrumlu İstimat Zihni Efendi'nin de mübadeleden istisnası 29.4.1925 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir28

İ.Caner GENÇ

SÖKE NİN ÇEVRESİNDE RESMİ ARŞİV KAYITLARINA GÖRE YUNAN MEZALİMİ

(Mustafa Genç'in yazılarından alıntıdır)

((Anadolu'da Yunan işgali başlamadan önce Söke havalisine Sisam ve diğer adalardan sızan Rum eşkıyaları köyleri basarak , halka zulümler yapmakta , Türklere ait malları yağmalayıp kaçmaktaydılar. Bazı yerlerde askeri depolarda silah ve cephaneyi gasp etmekteydiler. Rum eşkıyasının bu zulümlerini önlemeye Osmanlı hükümetinin gücü yetmiyordu.

İtalyan işgali süresince Söke ve civar köylerde Rumların Türklere karşı zulümleri devam etmiştir. Söke Rumlar, Siğirli'den gelen Yunanlılarla birleşince önemli bir güç oluşturmuş yorlardı. Bunların, özellikle Aydın'ın Yunan işgali altına girmeğinden sonra taşkınlıkları artmıştır. Köylerden uzaklaşan yolculara sarkıntılık ediyorlar, hayvanları alıp götürüyorlardı. Söke'ye bir saat mesafede 26 kişi Gümüş Yeni köyünde 18 kişi ve Tatarlar köyünde 72 kişi şehit edilmiştir. Halkın mallarına, emval-i metruke diye el konulmuş, ev eşyaları dahi gasp edilmiş tir.

14 Haziran 1919 da Akköy, Yoran, Gelebiç köyleri Rumlardan mürekkep bir çete, Söke'nin Sarıca köyünü basmıştır. Köy halkı ile Rum çetesi arasında meydana gelen müsademede her iki taraftan da zayıat olmadığı 135. Alay kumandanı tarafından 57. Fırka kumandanlığına bildirilmiştir.

Rum çeteleri, Ağaçlı, Ferikler ve Yoğurtçular köylerini basarak yağmalamışlardır. Tahtalı köyünden bir erkeği öldürmüşler ve bir kadını da dağa kaldırmışlardır. Kızılca köyü civarında bir kadınla bir erkeği öldürmüşlerdir.

Kızılca köyü basarak yağmalamışlar, üç kadının ırzına tecavüz etmişlerdir.

Karaağaçlı köyünü de basarak yağmalamışlardır.

Rumlar, 30 Mayıs 1922 de Efeler ve Badem köyleri arasında, Urlalı Sülukoğlu Kasap Hüseyin ile Kerim Ağanın damadı ve kardeşini öldürmüşlerdir.

Ağaçlı Köyünde Hatipoğlu Mustafa'nın kız kardeşi Hatice, Bekirzâdenin kızı Zübeyde Palamutçu'nun kızının namusları kirletildikten sonra öldürülerek kuyuya atılmışlardır.

Karaağaçlı Köyünde Yunanlılar, üç kişiyi süngü ile, sekiz kişiyi işkence ve dayak ile, iki kadını da tecavüz ettikten sonra ölüm dörmüşlerdir. Öldürülerek Menderes Nehrine atılan bir kişinin cesedi çıkarılmıştır.

1 Haziran 1919 da Akçakayalı Feyzullah yerli Rumlar tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.

5 Temmuz 1919 da Söke'nin Kemer Köyünde Menderes Köprüsünde 7 Türk elleri bağlı olarak kesilmiş bir halde bulunmuşur.

Söke'nin Sarıkemer Köyünden Çinelioğlu Mehmet, ilk işgalde, Çakıroğlu Süleyman, Koca Ömeroğlu İsmail, Karadervişioglu Süleyman'la kaçarlarken, Yunan askerlerinin bu üç şahsı gözlerinin önünde öldürdüklerini ifade etmiştir.

Anadolu Ajansının 18 Temmuz 1922 tarihli haberine göre Yunanlılar, Konak Mahallesinde 5' i kadın olmak üzere 9 kişi, Kavukça Köyünden 8 kişi, Söke çevresinden 21 kişiyi öldürmüşlerdir. Ağaçalı Köyünde 10'u kadın 2'si çocuk olmak üzere 57 kişiyi öldürerek kuyulara atmışlardır. Üzümlü köyünde bir çok Türk'ü öldürmüşlerdir. Bunlardan 14 erkek ve 7 kadın ve kızın kimlikleri tesbit edilmiştir.

Morali köyünde öldürülenlerden 18 kişinin kimlikleri tesbit edilmiştir. Gümüşköy'de 12 kişi öldürölüp cesetleri Menderes'e atılmıştır. Tatarlar köyünden de 3 kişi öldürölerek cesetleri Menderes'e atılmıştır))

sf: 175,176,177,178

Atatürk Araştırma Merkezi (Yunan Mezalimi)

15 Nisan 1922 günü Yunanlılar, Aydın'a iki saat mesafede bulunan Karatepe köyüne geldiklerinde köyün halkını köyün caminde toplayıp 200 Türk'ü (Bulgarların Batı Trakya da Türkleri Camilere toplayıp yaktıkları gibi) diri diri yakmaları, çevre halkını ciddi bunalıma sürüklediğinden, 12 Haziran 1922 günü, Yunanlıların Söke'yi işgalleri sebebiyle, Söke'liler, evlerini, malları bırakıp Menderes nehrinin Burunköy, Bağarası ve yukarı köylere doğru kaçmaya başladılar. Bu tarihte Çamlık'a (Aziziye), Ortaklara (Balatçık), Selçuk'a (Ayasuluğ) deniyordu.

YILLIKLARDAN

SÖKE VE KUŞADASI'NDA YUNAN KATLİÂMI SEBEBİYLE MÜSLÜMAN NÜFUSUN AZALDIĞI, MÜSLÜMANLARIN MAL VE MÜLKLERİNE EL KONULDUĞU

Söke ve Kuşadası'nın ani Yunan işgaline uğraması sebebiyle Müslümanların bütün eşya ve mallarını bırakarak kaçtıkları, Söke'de kalan üç yüz altmış nüfusun da her gün ikişer üçer azaldığı, Söke yakınlarında, Gümüşyeniköyü'nde ve Tatar köyünde toplam yüz on altı kişinin şehit edildiği, eşrâfın mal ve mülküne zorla el konulup Müslüman halkın her türlü eşya ve mallarının çalındığı, bütün taşınabilir eşyaların trenle İzmir'e, Kuşadası'ndan da Sisam ve Yunanistan'a gönderildiği, kadınlara tecavüz edildiği, Müslüman halkın bölgede cereyan eden olayları araştırmak için bir tahkik heyeti talep ettiği.

12 Haziran 1922

Huzûr ı Devletlerine

Devletlü Tevfik Paşa Hazretleri

Ma'lûm ı devletleridir ki, Söke ve Kuşadası'nın ânî işgâli hasebiyle ahâlî i umûmiyye servet ve nukûd ve eşyâlarını ahzetmeden firâr etmişlerdir. Söke'de zükûr ve inâs üç yüz altmış nüfûs kalmıştır. Bunların da günden güne mikdârı azalmakta ve her gün hânelerinde ikişer ve üçer nüfûs şehîd edilmiş bulunmaktadır. Söke'ye bir sâ'at

mesâfede yirmi altı kişi, Gümüş Yeniköyü'nde on sekiz kişi ve Tatarlar karyesinde yetmiş iki kişi şehîd edilmiştir. Bütün ehl-i İslâmın emvâl ve emlâkı emvâl-i metrûke diye vaz'ı yed edilerek furuht ve zabtedilmektedir. Hattâ Söke'den çıkmağa muvaffak olamayan eşrâfdan Eğinli Hacı Mustafa Efendi'nin elli bin liralık debbağhânesi ve yirmi bin liralık kereste mağazası bütün emti'ası ile vaz'ı yed edilmiştir. Bilâ-istisnâ bütün Müslümanların mâlları ve eşyâ-yı beytiyyeleri huzûrlarında ahz-u gasb edilmiştir. Âh u enîn içindeyiz ifnâ ve imhâ ediliyoruz. İmdâdımıza yetişin. Bâb-ı Hilâfete ilticâya karâr verdik Allah ve Resullullah aşkına hey'et-i tahkika gönderilsün ve hiç olmazsa günden güne mikdârımız azalmakta olan ehl-i İslâmın imdâdına yetişin. Ne servet ve ne sâ mân ne de mevâşî ve ne de eşyâ kalmıştır. Binlerce dönüm mevrû'âtımıza da vaz'ı yed edildi. Bu kadar zulüm ve hakâret ve imhâ edileceğimizi ümîd etmiyor[d]uk. Bütün kadınların nâmusları hetkedildi. Allah ve Resullullah aşkına imdâd-ı ruhâniyyete sığınarak tahlîsimizi ilcâya(?) ricâya ictisâr etdik. İmhâ ve ifnâ ile tehdîd ediliyoruz ve edilmekdeyiz. Mütebâkî ahâlînin cân ve nâmuslarının muhâfazası matlûb ise imdâdımıza yetişerek tahlîsimize çâre-sâz olunuz. Paşa hazretlerinin merhamet-i devletlerine iltica etdik.

Yazıkdır ve günahdır. Ehl-i İslâm muttasıl imhâ ve ifnâ ediliyor. Bütün servet ü sâ mân ayrıca şimendüfer ile İzmir'e vapur ile Kuşadası'ndan Yunanistan'a ve Sisam'a sevk edildi. Ankara'dan imdâd yok zaten. Ümîdimiz yok, hiç olmaz ise hilâfet-i mu'azzama vekîli olan zat-ı devlet penâhîleri çâre-i na-sâzımıza devâ bularak tahlîsimize muvaffak olun. Bâkî bekâ-yı devlet ve tahlîsimiz ahsâr âmâlimizdir devletlü Tefik Paşa hazretleri.

Fî 12 Haziran sene 1338

[Söke'de düşman elinde mahsûr kalan ahâliden ba'zı eşhâsın isim ve imzaları.]

BOA. HR. SYS. 2631/